

ASANSÖRLERDE PİYASA GÖZETİMİ VE DENETİMİ FAALİYETLERİ

Ahmet Nedim Doğan

Türk Standardları Enstitüsü Muayene ve Gözetim Merkezi Başkanlığı
Endüstriyel Ekipmanlar Müdürlüğü
andogan@tse.org.tr

ÖZET

Piyasa gözetimi ve denetimi (PGD), ürünlere dair teknik mevzuatı hazırlamaya ve yürütmeye yetkili bulunan kamu kuruluşlarının, ürünün piyasaya arzı veya dağıtım aşamasında veya ürün piyasada iken ilgili teknik düzenlemeye uygun olarak üretilip üretilmediğini, güvenli olup olmadığını denetlemesi veya denetletirmesi faaliyetleridir.

Gümrük Birliği ile birçok alanda AB mevzuatına uyum sağlanması ve uygulamaların da AB uygulamalarıyla paralel hale getirilmesine yönelik yükümlülükler üstlenen ülkemizin Avrupa Birliği içinde malların serbest dolaşımını sağlayabilmesi için piyasaya güvenli ürün arzını sağlayabilmeli ve bunun için etkin bir piyasa gözetimi ve denetimi yapmalıdır.

Kamu kuruluşları etiket, işaret, ambalaj ve belge kontrolü ile gerektiğinde teste başvurmak suretiyle piyasa gözetimi ve denetimini gerçekleştirmektedir.

PGD, tüketiciler için sağlık ve güvenliklerine olumsuz etki edecek ürünlerin piyasada yer almaması önem arz ederken, üreticiler de haksız rekabetin önlenmesini ve ürünlerinin piyasadaki imajını göz önünde bulundurmasından dolayı önem arz etmektedir.

Ülkemizde PGD faaliyetleri 2005 yılından bu yana Ekonomi Bakanlığı'nın koordinasyonu altında on farklı kamu kuruluşu tarafından gerçekleştirilmektedir. Asansör, ürün grubu olarak Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın sorumluluğundadır.

1. Piyasa Gözetimi ve Denetimi

1.1. Piyasa Gözetimi ve Denetimi Nedir?

Piyasa gözetimi ve denetimi (PGD), ürünlere dair teknik mevzuatı hazırlamaya ve yürütmeye yetkili bulunan kamu kuruluşlarının, ürünün piyasaya arzı veya dağıtım aşamasında veya ürün piyasada iken ilgili teknik düzenlemeye uygun olarak üretilip üretilmediğini, güvenli olup olmadığını denetlemesi veya denetletirmesi faaliyetleridir. Asansörler ürün grubu olarak Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının sorumluluğundadır. Bakanlık, İl Müdürlükleri vasıtası ile PGD faaliyetlerini sürdürmektedir.

PGD, ürün gruplarının gereklerine göre;

- İlgili teknik düzenlemenin gereklilikleri olan işaret ve belge kontrolü
- İlgili teknik düzenlemenin bulunmadığı hallerde ürünün güvenli olduğunu gösteren diğer belgeler üzerinden
- Duyusal inceleme
- Test ve muayene

Maddelerinde bir ve veya birkaçını kapsayacak şekilde yapılır.

1.1.2 Piyasa Gözetimi ve Denetiminin Temel İlkeleri

- Piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetleri mutlaka kamu otoriteleri tarafından yerine getirilmelidir. Bunun en önemli nedeni, piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetlerinin tarafsızlığını sağlamaktır.
- Yetkili kuruluşlar, piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetlerini yerine getirirken gizliliğe riayet etmelidir. Ekonomik aktörlerin faaliyetlerine ilişkin bilgiler kural olarak gizlidir.
- Piyasa gözetimi ve denetimi oransallık ilkesine uyularak yürütülmelidir. Piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetleri sonucunda alınan önlemin ürünün taşıdığı riskle orantılı olması yani riskin ya da uygunsuzluğun derecesine göre belirlenmesi gerekmektedir.
- Üreticiler uygunluk değerlendirmesi süreciyle tüm AB mevzuatına uygunluğu doğrulanmalıdır. PGD otoritesinin sorumluluğu, uygunluk değerlendirmesi çerçevesinde piyasaya sürülmüş veya sürülmek üzere olan ürünlerin gözetimine kadar uzanır.
- Kural olarak piyasa denetimi işlemleri ürünün tasarım ve üretim aşamasını kapsamaz. Ancak, yetkili kuruluş uygunsuzluk tespit edildikten sonra sabit bir hatanın oluşup oluşmadığını doğrulamak için üretim yerinde kontrollerde bulunabilir, uygun olmayan ürünlerin piyasaya arzını önlemek için üreticiler ve tedarikçilerle işbirliği yapabilir.

1.2. Üreticinin Sorumlulukları

PGD sürecinde Bakanlık muhatap firma olarak ürünü piyasa arz eden firmayı almaktadır. Bu sebeple üretici, piyasaya teknik mevzuatlara uygun ve güvenli ürün arz etmek zorundadır. Ayrıca üreticiler ürettikleri ürünlerin ilgili teknik mevzuatlara göre işaretlemek ve belgelendirmek ve bu belgeleri mevzuatın öngördüğü zaman boyunca muhafaza etmek durumundadırlar. Üreticiler ürünü ilgili teknik mevzuatlara uygun olarak piyasa arz ettikten sonra dahi ürünün öngörülen kullanım süresi boyunca tüketicilere gerekli bilgileri sağlamak durumundadırlar.

PGD sürecinde üreticiler, ürün grubuna göre yetkili kuruluş personeline uygun bir çalışma ortamı sağlamak ve ürünle ilgili tüm belge ve dokümanları denetim personeline ibraz etmekle yükümlüdür. PGD kapsamında teste gönderilen yükümlülüklerinden birisidir. Denetime tabi tutulan ürünün dağıtımın yapılmış olduğu durumlarda, ürünü alan kişi ya da kişiler kontrol sonucundan haberdar edilmelidirler. Numunelerin bedelini, nakil ve taşıma işlemleri ve deney/muayene ücretleri yine üretici firmanın yükümlülüklerindedir.

1.3. Denetim Mevzuatı

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, kendi İl Müdürlükleri vasıtasıyla yürüttüğü PGD faaliyetlerinde ürün gruplarının dahil olduğu teknik mevzuatlar çerçevesinde denetimleri gerçekleştirmektedirler. Genel çerçevede 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun kapsamında denetimler gerçekleştirilmektedir. Kanunun ilgili yönetmeliklerinde;

- Ürünlerin piyasaya arz koşulları
- Üretici ve dağıtıcının yükümlülükleri
- Uygunluk değerlendirme faaliyetleri
- Piyasa Gözetimi ve Denetimi
- Güvenli olmayan ürünlere ilişkin önlemler
- Uygulanacak idari para cezaları
- Ülkemizce, AB ve üye ülkelere yapılacak bildirimler yer almaktadır.

1.4. Ülkemizde Piyasa Gözetimi ve Denetimi

Asansör Piyasa Gözetimi ve Denetimi Yönetmeliği genel çerçevede, kullanımda olan bütün asansörlerin (tescilli yada tescilsiz) denetimini ve uygunsuzluk tespit edilmesi halinde ilgili bakanlık tarafından alınacak önlemler ve uygulanacak yaptırımları kapsar.

Bakanlık asansörlere yönelik PGD'yi, yıllık denetim programlarının yanı sıra resen veya şikâyet üzerine yapabilir. Bakanlık teste tabi tutulmasını gerekli gördükleri asansörler için protokol imzalamış oldukları onaylanmış kuruluş vasıtası ile ilgili numuneye mevzuatı karşılayan test/deney ve muayeneleri gerçekleştirirler.

1.5. TSE'nin Piyasa Gözetimi ve Denetiminde Yeri

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Enstitümüz arasında 19.04.2013 tarihinde imzalanan "Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca Yürütülen Piyasa Gözetim Denetimi Faaliyetleri Kapsamında Yapılan Test ve Muayene Hizmetlerinin TSE Tarafından Yürütülmesi Hakkında protokol" ve 08.09.2014 tarihinde imzalanan "Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca Yürütülen Piyasa Gözetim Denetimi Faaliyetleri Kapsamında Yapılan Test ve Muayene Hizmetlerinin TSE Tarafından Yürütülmesi Hakkında Protokolün Uygulama Usul ve Esasları"na istinaden asansörlerin piyasa ve gözetimi kapsamında test ve muayene işlemleri Bakanlığımız adına Merkez Başkanlığımız tarafından gerçekleştirilmektedir.

Bakanlık, PGD kapsamında denetime tabi tuttuğu asansörlerle ilgili olarak öncelikle kendi personelleri ile bir inceleme gerçekleştirirler. Asansörle ilgili olarak, güvensizlik şüphesi, güvensizlik belirtisi, test/muayene ihtiyacı tespitlerinden birinin oluşması durumunda Türk Standardları Enstitüsü'ne PGD kontrolü kapsamında talepte bulunurlar. Enstitü bu talep doğrultusunda, talep içeriğini kapsayacak şekilde (Bakanlığın inceleme talep ettiği yönetmelik ve standartlar) kontrollerini gerçekleştirir. Piyasa Gözetimi ve Denetimi kapsamında olan muayene ve deney ücretlerinin üretici/montajcı tarafından ödenir maddesinden dolayı ilgili kontrolün faturası asansörün montaj firmasına kesilir. Kontrole tabi tutulan asansörle ilgili tespitler yönetmeliklerde belirtilen süreler içerisinde kontrol talebinde bulunan Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüklerine gönderilir. PGD sürecinin bu aşamasından sonra onaylanmış kuruluşların bir yetkileri bulunmamaktadır. Kontrolle ilgili olarak yapılacak olan işlemler ya da uygulanacak idari yaptırımlar İl Müdürlüklerince ilgili mevzuat çerçevesinde uygulanır.

1.6. Denetimlerde Sık Karşılaşılan Sorunlar

- Piyasa Gözetimi ve Denetimi faaliyetinin, asansörlerin yıllık olarak yapılan periyodik kontroller ile kıyaslanması.
- PGD kapsamında Bakanlığın muhatap kabul ettiği montaj firmalarının, asansörü test/muayene işlemine tabi tutan onaylanmış kuruluşları, Piyasa Gözetimi ve Denetimi faaliyetinde yetkili mercii olarak görmeleri.
- Montaj firmalarının denetime eşlik etmekten imtina etmeleri.
- Asansörün PGD kapsamında incelenmesi için ihbar / şikâyette bulunan vatandaşların, sürecin ilerleyişi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları için, incelemeye alınan asansörlerin, denetim süreci tamamlanana kadar mühürlenmesinden kaynaklı yaşadıkları mağduriyet.